

Stanowisko Komisji do spraw Organizacyjnych i Legislacyjnych KRASP w sprawie pobierania opłat za przewody doktorskie przez uczelnie niepubliczne

Wbrew temu, co sugeruje się w komunikacie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego ze stycznia 2008 r., głoszącym, że w obecnym stanie prawnym brak jest podstaw do obciążania osób ubiegających się o uzyskanie stopnia doktora kosztami związanymi z przeprowadzeniem przewodu doktorskiego art. 31 ust. 3 Konstytucji RP nie gwarantuje nikomu prawa do ubiegania się o stopnie naukowe.

Obszernej wykładni postanowień Konstytucji poświęconych gwarancjom prawa do nauki dokonał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 8 listopada 2000 r., sygn. SK 18/99¹. Trybunał wskazał przy tym wyraźnie na fundamentalne zróżnicowanie obowiązków w zakresie realizacji prawa obywateli do nauki, które spoczywają na publicznych oraz niepublicznych szkołach wyższych. Tak więc w świetle postanowień Konstytucji oraz powołanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego nie da się w rozsądny sposób wywodzić jakichkolwiek obowiązków uczelni niepublicznej w zakresie gwarancji bezpłatnego ubiegania się o stopień naukowy przez ogół obywateli.

Nie istnieje również nic takiego, jak zamknięty, ustawowo określony, katalog opłat, które mogą być pobierane przez uczelnie niepubliczne. Art. 99 ust. 4 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym stanowi wyraźnie, że zasady pobierania i wysokość opłat za świadczone przez uczelnię niepubliczną usługi edukacyjne określa organ uczelni wskazany w jej statucie. Wprowadzając opłaty za świadczone usługi i określając zasady ich pobierania niepubliczna szkoła wyższa podlega zatem ogólnym regułom prawa cywilnego, chyba, że co innego wynika z wyraźnych przepisów rangi ustawowej. Sugerowanie zatem, że uczelnie niepubliczne mogą pobierać opłaty za szeroko pojęte usługi edukacyjne tylko wówczas, gdy upoważnia je do tego wyraźny przepis prawa, jest chybione i pozostaje w sprzeczności z art. 99 ust. 4 Prawa o szkolnictwie wyższym, który stanowi wystarczającą podstawę prawną do pobierania przez nie opłat za prowadzone czynności w przewodach doktorskich

Art. 13 ust. 1 pkt 4 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym stanowi, że jednym z podstawowych zadań uczelni jest kształcenie i promowanie kadr naukowych. Obowiązek ten spoczywa w jednakowym stopniu na uczelniach publicznych i niepublicznych - za wyjątkiem uczelni zawodowych, które nie prowadzą studiów magisterskich na żadnym kierunku (art. 13 ust. 2 ustawy). Żaden przepis ustawy nie przesądza jednak, że zadania, o których mowa w ustawie nie mogą być realizowane również odpłatnie.

Argumentacja zawarta w komunikacie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie domniemanego zakazu pobierania przez jednostki organizacyjne szkół wyższych opłat od kandydatów do stopnia naukowego jest obciążona poważnymi błędami. Przytoczone w niej argumenty natury konstytucyjnej w ogóle nie znajdują zastosowania do analizowanego przypadku. Twierdzenie, jakoby do pobierania spornych opłat potrzebne było wyraźne

¹ OTK 2000/7/258.

umocowanie w przepisie ustawowym pozostaje w kolizji z art. 98 ust. 1 (uczelnie publiczne), art. 99 ust. 4 (uczelnie niepubliczne) ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym oraz cywilnoprawną zasadą swobody umów. Jednocześnie żaden przepis prawa nie zakazuje pobierania wspomnianych opłat. W szczególności zaś nieuprawnione jest wywodzenie owego zakazu z § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu sprawie wysokości i warunków wypłacania wynagrodzenia promotorowi oraz za recenzje i opinie w przewodzie doktorskim lub habilitacyjnym, a także w postępowaniu o nadanie tytułu profesora. Gdyby wreszcie dało się taki przepis w systemie prawa wskazać, to i tak w obecnym stanie prawnym należałoby go uznać za niekonstytucyjny. W świetle zasady demokratycznego państwa prawnego, zasady przyzwoitej legislacji oraz zasady proporcjonalności niedopuszczalna jest bowiem sytuacja, w której państwo nakłada na szkoły wyższe obowiązek realizacji tak daleko idących zadań publicznych i nie zapewniając należytych środków na ich realizację wymaga jednocześnie, by zadania te w dużej mierze realizowane były nieodpłatnie.